

Strategisk exportkontroll 2005 - krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden m.m.

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2005/06:114 Strategisk exportkontroll 2005 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden samt motioner i hithörande frågor.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna samt att motionerna avstyrks.

Till betänkandet är fogat 10 reservationer och 1 särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	6
Utskottet	7
Motiv för produktion och export av krigsmateriel	7
Motioner	7
Utskottets överväganden	7
Regler för handel med krigsmateriel	9
Internationellt samarbete – Förenta nationerna	9
Motioner	9
Utskottets överväganden	10
Internationellt samarbete – Europeiska unionen	12
Motioner	12
Utskottets överväganden	12
Handel med krigsmateriel och politiken för global utveckling	15
Motioner	15
Utskottets överväganden	16
Demokrati och de mänskliga rättigheterna	18
Motioner	18
Utskottets överväganden	20
Bedömningen av enskilda länder	23
Motionerna	23
Indien och Pakistan	23
Israel	23
Kina	23
Vitryssland	24
Utskottets överväganden	24
Övrigt	27
Motionerna	27
Små och lätta vapen	27
Privata militära företag	28
Utskottets överväganden	28
Skrivelsen	29
Reservationer	30
1. Motiv för produktion och export av krigsmateriel, punkt 1 (mp)	30
2. Internationellt samarbete – Europeiska unionen, punkt 3 (kd)	31
3. Handel med krigsmateriel och politiken för global utveckling, punkt 4 (v)	31
4. Demokrati och de mänskliga rättigheterna, punkt 5 (fp, v, mp)	33
5. Samstämmiga regler för import och export av krigsmateriel, punkt 6 (v, mp)	34
6. Export till krigförande länder, punkt 7 (v)	34
7. En ny krigsmaterielutredning, punkt 8 (v)	36
8. Bedömningen av vissa enskilda länder, punkt 9 (fp, mp)	38

9. Israel, punkt 10 (v, mp)	38
10. Kina, punkt 11 (fp, kd, mp)	39
Särskilt yttrande	40
Motiv för produktion och export av krigsmateriel (v, mp)	40
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	41
Skrivelsen	41
Följdmotioner	41
Motion väckt med anledning av skr. 2005/06:57	43
Motion väckt med anledning av skr. 2005/06:85	43
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005	43

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Motiv för produktion och export av krigsmateriel**

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:U10 yrkandena 6 och 7, 2005/06:U300 yrkande 1 och 2005/06:U386 yrkandena 5, 6, 14 och 17.

Reservation 1 (mp)

2. **Internationellt samarbete – Förenta nationerna**

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:Ju304 yrkande 4, 2005/06:Ju387 yrkande 4, 2005/06:Ju423 yrkande 3, 2005/06:U386 yrkande 15 och 2005/06:Sf251 yrkande 2.

3. **Internationellt samarbete – Europeiska unionen**

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:U9 yrkandena 8–10, 2005/06:U10 yrkande 9, 2005/06:U255 yrkande 3, 2005/06:U349 yrkande 26, 2005/06:U384 yrkandena 11 och 12 samt 2005/06:U386 yrkandena 8, 13 och 16.

Reservation 2 (kd)

4. **Handel med krigsmateriel och politiken för global utveckling**

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:U9 yrkande 1, 2005/06:U10 yrkande 1, 2005/06:U349 yrkande 28 och 2005/06:U386 yrkande 4.

Reservation 3 (v)

5. **Demokrati och de mänskliga rättigheterna**

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:U9 yrkandena 3 och 7, 2005/06:U10 yrkandena 2–5, 8 och 10, 2005/06:U251 yrkande 2, 2005/06:U257, 2005/06:U300 yrkandena 2, 4 och 5, 2005/06:U386 yrkande 7 och 2005/06:Sf251 yrkande 1.

Reservation 4 (fp, v, mp)

6. **Samstämmiga regler för import och export av krigsmateriel**

Riksdagen avslår motion 2005/06:U386 yrkande 9.

Reservation 5 (v, mp)

7. **Export till krigförande länder**

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:U9 yrkande 2 och 2005/06:U300 yrkande 3.

Reservation 6 (v)

8. En ny krigsmaterielutredning

Riksdagen avslår motion 2005/06:U9 yrkandena 5 och 6.

Reservation 7 (v)

9. Bedömningen av vissa enskilda länder

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:U5 yrkande 9, 2005/06:U9 yrkande 4, 2005/06:U214 yrkande 4 och 2005/06:U274 yrkande 2.

Reservation 8 (fp, mp)

10. Israel

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:U311 yrkande 10, 2005/06:U370 yrkandena 9 och 10, 2005/06:U374 yrkande 6 och 2005/06:U386 yrkandena 10 och 11.

Reservation 9 (v, mp)

11. Kina

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:U7 yrkande 1, 2005/06:U230, 2005/06:U286 yrkandena 1 och 12, 2005/06:U386 yrkande 12 och 2005/06:U387 yrkande 2.

Reservation 10 (fp, kd, mp)

12. Övrigt

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:Ju304 yrkande 3, 2005/06:Ju385 yrkande 4, 2005/06:Ju387 yrkande 3, 2005/06:U384 yrkande 3 och 2005/06:U386 yrkandena 26, 27, 29 och 30.

13. Regeringens skrivelse 2005/06:114 Strategisk exportkontroll 2005 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

Riksdagen lägger skrivelse 2005/06:114 till handlingarna.

Stockholm den 25 april 2006

På utrikesutskottets vägnar

Gunilla Carlsson i Tyresö

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Cecilia Wigström (fp), Carina Hägg (s), Birgitta Ahlqvist (s), Holger Gustafsson (kd), Alice Åström (v), Kaj Nordquist (s), Birgitta Ohlsson (fp), Agne Hansson (c), Kenneth G Forslund (s), Ewa Björling (m), Lotta Hedström (mp), Björn Hamilton (m), Tommy Waidelich (s) och Britta Rådström (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2005/06:114 Strategisk exportkontroll 2005 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden samt motioner som har väckts med anledning av skrivelsen och ett antal motioner i hithörande frågor.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken avseende krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden under år 2005.

Skrivelsen innehåller också en redovisning av den faktiska exporten av krigsmateriel under år 2005. Därtill beskrivs det samarbete som pågår inom EU och andra internationella forum om frågor rörande strategisk exportkontroll av såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden.

Utskottet

Motiv för produktion och export av krigsmateriel

Motioner

I partimotion 2005/06:U386 (mp) yrkande 5 anför Miljöpartiet att det generella förbudet när det gäller den svenska krigsmaterielexporten fortsättningsvis måste utgöra den grundläggande förutsättningen för den svenska politiken för krigsmaterielexport. Export skall, menar motionärerna, vara ett undantag.

I den enskilda motionen 2005/06:U300 (s) yrkande 1 anføres att de svenska reglerna för vapenhandel skall kännetecknas av ett grundläggande förbud.

I den enskilda motionen 2005/06:U10 (mp) yrkande 6 kräver motionären ett nytt mål om en gradvis minskande exportvolym.

I partimotion 2005/06:U386 (mp) yrkande 17 anser Miljöpartiet att ingen typ av produktutveckling av minor får ske inom ramen för svensk vapenproduktion eller forskning.

I partimotion 2005/06:U386 (mp) yrkande 6 kräver Miljöpartiet att närings- och sysselsättningspolitiska argument för en krigsmaterielexport skall avvisas.

I partimotion 2005/06:U386 (mp) yrkande 14 kräver Miljöpartiet att svenskt statligt exportstöd till krigsmateriel skall avskaffas.

I den enskilda motionen 2005/06:U10 (mp) yrkande 7 kräver motionären att svenskt officiellt exportstöd till krigsmateriel avskaffas.

Utskottets överväganden

Utskottet vill inledningsvis erinra om att regeringen den 10 juli 2003 beslutade om direktiv för en statlig offentlig utredning med uppdrag att se över den svenska krigsmateriellagstiftningen¹ och anpassa de nuvarande riktlinjerna för krigsmaterielexport mot bakgrund av de säkerhetspolitiska förändringarna i Europa, det svenska medlemskapet i Europeiska unionen samt utvecklandet av ett europeiskt försvarsmaterielsamarbete (dir. 2003:80).

Utredningens betänkande Krut, Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel (SOU 2005:9), lades fram i februari 2005. Betänkandet har remissbehandlats och en lagrådsremiss förbereds inom Regeringskansliet. Utskottet ser det som värdefullt att en samlad översyn av exportkontrollagstiftningen nu sker.

¹ Det svenska regelverket består av lagen (1992:1300) om krigsmateriel med tillhörande förordning (1992:1303). De närmare principerna för prövningen av utförelse av krigsmateriel har lagts fast i regeringens praxis och har kommit till uttryck i regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan som riksdagen också ställt sig bakom (jfr prop. 1991/92:174 s. 41 f., bet. 1992/93:UU1, prop. 1995/96:31 s. 23 f., bet. 1995/96:UU3).

Utskottet vill vidare, liksom regeringen, erinra om att de multilaterala avtalen om nedrustning och icke-spridning av massförstörelsevapen, Ottawakonventionen om totalförbud för truppminor och FN:s aktionsplan avseende lätta vapen är grundläggande internationella instrument för att främja freden och nedrustningen i världen. De är viktiga uttryck för det internationella samfundets arbete för nedrustning och för att förhindra spridning av massförstörelsevapen och okontrollerade flöden av andra vapen. Emellertid krävs att de kompletteras med en strikt och effektiv exportkontroll på nationell nivå för att uppnå de uppställda målen. Exportkontrollen är därför ett centralt instrument för stater att fullfölja sina internationella åtaganden på icke-spridningsområdet.

Utskottet konstaterar, liksom regeringen, att den säkerhetspolitiska situationen i Europa och i vårt närområde har genomgått grundläggande förändringar. Det kalla krigets slut har väsentligen sänkt spänningen i det euroatlantiska området. Den påtvingade uppdelningen av Europa har upphört och länderna i Central- och Östeuropa har återfått sin frihet.

Dessa framsteg till trots uppvisar den säkerhetspolitiska utvecklingen i vissa avseenden oroväckande tendenser. Komplexa och delvis nya hotbilder, såsom den internationella terrorismen, spridningen av massförstörelsevapen, den globala uppvärmningen, vattenbrist m.m., medför att tidigare säkerhetspolitiska lösningar har förlorat betydelse och ersatts med krav på ett utökat samarbete stater emellan. Detta kräver bl.a. militär förmåga att hantera kriser tillsammans med andra länder, men det kräver också en vidgad uppsättning av åtgärder och instrument av en annan natur.

Utskottet anser, liksom regeringen, att den internationella fredsfrämjande verksamheten är en viktig del av svensk säkerhetspolitik. Sverige vill aktivt bidra till internationell fred och säkerhet och deltar i dag i både militära och civila insatser under FN:s, EU:s, OSSE:s och Natos ledning. Det svenska deltagandet i internationella insatser stärker vår egen säkerhet och bidrar till Försvarsmaktens utveckling.

Utskottet konstaterar att det nya säkerhetspolitiska läget och det aktiva svenska engagemanget i internationella fredsfrämjande insatser medför ändrade bedömningar och prioriteringar även för den svenska försvarsindustrin. Under det kalla kriget var målet att ha en inhemsk, av omvärlden oberoende försvarsindustri, som konstruerade och utvecklade utpräglat svenska lösningar.

Detta ter sig enligt dagens säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar inte längre vare sig möjligt eller önskvärt med hänsyn till Sveriges samlade intressen. Utskottet anser, liksom regeringen, att det ligger i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att, med utgångspunkt i den militära alliansfriheten, samverka med likasinnade länder såväl inom som utanför EU, om gemensam säkerhetsfrämjande verksamhet och krishantering. Sådan samverkan sker med civila och militära medel. Den nya säkerhets- och försvarspolitiken innebär även samverkan på materielförsörjningsområdet.

Den svenska materielförsörjningen bygger på ett internationellt samarbete där Sverige bidrar med spetsteknologi inom vissa områden. Genom detta samarbete försäkras sig Sverige om att landets utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen och behov, liksom dess förmåga att genomföra internationella säkerhetsfrämjande insatser, tillgodoses. För att kunna bibehålla ställningen som ledande nation inom vissa teknologiområden krävs förutom internationellt samarbete även en viss export.

Utskottet konstaterar att det av regeringens direktiv till Krigsmaterielutredningen (dir. 2003:80) framgår att en utgångspunkt för översynen av krigsmateriellagstiftningen är att den svenska traditionellt restriktiva synen på export av krigsmateriel skall upprätthållas.

Utskottet vill erinra om att Sverige, såsom part till Ottawakonventionen, står bakom konventionens mål att skapa en minfri värld. Utskottet vill understryka att Ottawakonventionen utgör det viktigaste instrumentet för att i internationellt samförstånd arbeta för avveckling av antipersonella minor.

Utskottet anser, med anledning av det motionsvis framförda kravet på att det svenska statliga exportstödet skall avskaffas, att krigsmaterielexporten bidrar till att långsiktigt säkerställa en teknologisk och industriell bas för nytveckling, men också till vidmakthållande och vidareutveckling av befintliga materielsystem. Exporten är också en viktig förutsättning för att stärka den inhemska industrins internationella konkurrenskraft. Det finns även ett värde i att kundbasen för materiel som används i Försvarsmakten breddas, varigenom möjligheter uppstår att dela kostnaderna för vidareutveckling, samordna utbildning och underhåll samt utbyta erfarenheter om materielens användning.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2005/06:U10 (mp) yrkandena 6 och 7, 2005/06:U300 (s) yrkande 1 samt 2005/06:U386 (mp) yrkandena 5, 6, 14 och 17 kan avstyrkas.

Regler för handel med krigsmateriel

Internationellt samarbete – Förenta nationerna

Motioner

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp, –) yrkande 15 anser att Sverige bör ta initiativ i FN till en konferens om ett internationellt fördrag om restriktioner i vapenproduktion och vapenhandel.

Vänsterpartiet kräver i partimotion 2005/06:Sf251 (v) yrkande 2 ett svenskt initiativ i FN till en konferens för att påbörja arbetet med ett internationellt fördrag om restriktioner i vapenexport och vapenhandel.

I de enskilda motionerna 2005/06:Ju304 (m) yrkande 4, 2005/06:Ju387 (kd) yrkande 4 och 2005/06:Ju423 (s) yrkande 3 anför motionärerna att Sverige skall stödja en juridiskt bindande global konvention rörande vapenöverföringar i den riktning som anges i ramverksfördraget rörande internationella vapenöverföringar, Arms Trade Treaty.

Utskottets överväganden

Utskottet vill inledningsvis understryka vikten av de internationella avtal² och de multilaterala exportkontrollregimer³, vilka bl.a. syftar till att förhindra spridningen av massförstörelsevapen (dvs. kärnvapen, kemiska och biologiska vapen), identifiera varor och teknologier som kan användas för framställning av massförstörelsevapen samt möjliggöra exportkontroll av de varor och teknologier som har identifierats som strategiska produkter. Utskottet anser att ett effektivt nedrustningsarbete och framgångsrikt förhindrande av spridningen av massförstörelsevapen endast kan uppnås genom internationellt samarbete. FN spelar här en nyckelroll.

Utskottet välkomnar att FN:s säkerhetsråd, den 28 april 2004, antog resolution 1540, vilken syftar till att förhindra att icke-statliga aktörer får tillgång till massförstörelsevapen och vapenbärare avsedda för massförstörelsevapen. I resolutionens inledning fastslås att spridning av kärnvapen, kemiska och biologiska vapen, liksom deras vapenbärare, utgör ett hot mot internationell fred och säkerhet.

Resolutionen är bindande för FN:s medlemsländer och ålägger dessa enligt FN-stadgans kapitel VII att vidta en serie åtgärder för att förhindra spridning. Avseende exportkontroll fastslås att alla stater skall upprätta, utveckla, granska och upprätthålla lämpliga effektiva nationella kontroller, inklusive lämpliga lagar och förordningar för att kontrollera export, transittrafik, omlastningar och vidareexport samt kontroller över tillhandahållande av finansiella medel och tjänster som är förknippade med sådan export och omlastningar. Slut användarkontroller skall också införas. Alla stater skall vidare införa lämpliga straffrättsliga och administrativa åtgärder för brott mot lagar och förordningar om exportkontroll.

² Bland de internationella avtalen förtjänar särskilt att nämnas 1968 års fördrag om förhindrande av spridning av kärnvapen (Non-Proliferation Treaty, NPT), 1972 års konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt deras förstöring (the Biological and Toxin Weapons Convention, BTWC) samt 1993 års konvention om förbud mot utveckling, produktion, lagring och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring (the Chemical Weapons Convention, CWC). Sverige är part i alla tre konventionerna (jfr SÖ 1970:12; SÖ 1976:18 samt SÖ 1993:28).

³ För att underlätta det internationella samarbetet för icke-spridning av massförstörelsevapen har ett fyrtiotal länder slutit sig samman i ett antal multilaterala exportkontrollregimer: Zanggerkommittén (ZC), Nuclear Suppliers Group (NSG), Australiengruppen (AG), Missilteknologikontrollregimen (MTCR) samt Wassenaararrangemanget (WA).

Resolutionen innehåller också bestämmelser om bistånd för att genomföra den. Stater som har möjlighet härtill ombeds att som svar på specifika förfrågningar erbjuda lämpligt bistånd till de stater som saknar nödvändig infrastruktur för lagstiftning och övervakning, erfarenhet av genomförande och/eller resurser för att uppfylla resolutionens bestämmelser.

Genom resolution 1540 beslöts också att för en period om högst två år upprätta en kommitté knuten till säkerhetsrådet, den s.k. 1540-kommittén, med uppgift att rapportera till rådet för dess granskning om genomförandet av resolutionen.

Vidare uppmanades FN:s medlemsländer att senast den 28 oktober 2004 rapportera till kommittén om åtgärder som de vidtagit eller avsåg att vidta för att genomföra resolutionen. I kommittén ingår företrädare för alla medlemmar i säkerhetsrådet. Utskottet konstaterar att det stora flertalet av FN:s medlemsländer, däribland Sverige, har rapporterat till 1540-kommittén.

Europeiska kommissionen har rapporterat i sådana frågor på området som faller under EU:s första pelare. 1540-kommittén har också inhämtat kompletterande information från FN:s medlemmar under arbetets gång.

Kommittén skall före den 28 april 2006 rapportera till säkerhetsrådet om resolutionens genomförande. Säkerhetsrådet förväntas då också komma att ta ställning till om kommitténs mandat skall förlängas och hur arbetet för att förverkliga resolutionens målsättningar skall drivas vidare.

Utskottet konstaterar att FN:s resolution 1540 innebär förpliktelser som många länder, inklusive Sverige, i dagsläget inte uppfyller helt och hållet. I Sveriges fall gäller att exportkontrollen för produkter med dubbla användningsområden styrs av EG-förordningen 1334/2000, som saknar reglering avseende kontroll av förmedlande verksamhet, transiteringar och omlastning. En översyn av EG-förordningen pågår för närvarande.

Med anledning av de motionsvis framförda kraven på att Sverige skall stödja en juridiskt bindande global konvention rörande vapenöverföringar i den riktning som anges i ramverksfördraget rörande internationella vapenöverföringar, Arms Trade Treaty, konstaterar utskottet att EU, under 2005 på brittiskt initiativ har beslutat att verka för att FN skall inleda arbete i syfte att anta ett globalt juridiskt bindande fördrag om vapenhandel (Arms Trade Treaty). I enlighet med detta fördrag skall alla överföringar av krigsmateriel (import, export och transitering) regleras av exportkontroll med gemensamma kriterier och överenskomna principer.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna *2005/06:Ju304 (m) yrkande 4*, *2005/06:Ju387 (kd) yrkande 4*, *2005/06:Ju423 (s) yrkande 3*, *2005/06:U386 (mp, -) yrkande 15* samt *2005/06:Sf251 (v) yrkande 2* kan avstyrkas.

Internationellt samarbete – Europeiska unionen

Motioner

Kristdemokraterna anser i kommittémotion 2005/06:U384 (kd) yrkande 11 att Sverige skall delta i ett frivilligt och vidgat europeiskt försvarsmateriel-samarbete tillsammans med USA och andra länder utanför Europa.

I kommittémotion 2005/06:U384 (kd) yrkande 12 efterlyser Kristdemokraterna en harmonisering av reglerna för krigsmaterielexport som ett led i att tillföra EU:s utrikespolitik en tydligare etisk-moralisk dimension. I partimotion 2005/06:U349 (kd) yrkande 26 efterlyser Kristdemokraterna ökad harmonisering av regler för krigsmaterielexport.

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp, –) yrkande 13 anser att Sverige i EU skall arbeta för att EU:s s.k. uppförandekod när det gäller krigsmaterielexporten dels blir restriktiv, dels får status av ett för medlemsländerna bindande dokument i stället för som nu endast vara en rekommendation.

Vänsterpartiet anser i motion 2005/06:U9 (v) yrkande 10 att Sverige bör verka för att EU:s uppförandekod också omvandlas från en rekommendation till ett för medlemsländerna bindande dokument.

I kommittémotion 2005/06:U255 (m) yrkande 3 anser Moderaterna att EU:s uppförandekod kring vapenexport bör skärpas.

I den enskilda motionen 2005/06:U10 (mp) yrkande 9 anser motionären att regeringen skall verka för en entydig och restriktiv tolkning av EU:s uppförandekod.

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp, –) yrkande 16 anser att det svenska engagemanget i Western European Armament Group (WEAG) samt i sexnationersinitiativet för krigsmaterielproducenter bör avvecklas.

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp, –) yrkande 8 anser att Sverige även i EU skall driva en politik om ökad restriktivitet när det gäller följdleveranser av krigsmateriel och för hur lång tid dessa kan fortgå.

Vänsterpartiet kräver i motion 2005/06:U9 (v) yrkande 8 att bestämmelserna om följdleveranser av svensk krigsmaterielexport bör bli mer restriktiva och att en tidsgräns måste sättas för hur länge dessa kan pågå utan förnyad prövning. I samma motion (yrkande 9) anför Vänsterpartiet att Sverige i EU bör verka för ökad restriktivitet när det gäller följdleveranser av krigsmateriel.

Utskottets överväganden

Utskottet vill inledningsvis erinra om att EU:s ministerråd den 12 juli 2004 beslutade att inrätta Europeiska försvarsbyrån (European Defense Agency, EDA). Regeringen har beslutat att Sverige skall delta i EDA, vars huvuduppgifter bl.a. är att utveckla en gemensam försvarsförmåga avseende krishantering, att stödja och utveckla europeiskt försvarsmaterielsamarbete, att stärka den europeiska försvarsteknologiska och industriella

basen med syfte att skapa en internationellt konkurrenskraftig europeisk marknad för försvarsmateriel samt att förbättra effektiviteten inom europeisk försvarsforskning och teknologi.

Utskottet noterar att EDA har en styrelse bestående av en representant för varje deltagande EU-medlemsstat och en representant för EU-kommissionen. Styrelsen utgör EDA:s beslutsorgan. Ärenden rörande EDA hantearas av Försvarsdepartementet och försvarsministern är Sveriges representant i EDA:s styrelse. Till skillnad från de flesta internationella organisationer med försvarssamarbete som verksamhetsfält, fattas beslut inom EDA med kvalificerad majoritet. Beräkning av röster utgår från motsvarande system inom EU.

Vad avser kravet på att det svenska engagemanget i Western Armament Group (WEAG) samt i sexnationersinitiativet för krigsmaterielproducenter skall avvecklas, konstaterar utskottet att WEAG lades ned under 2005 och att dess verksamhet för närvarande är under överföring till Europeiska försvarsbyrån (EDA).

Vad gäller sexnationersinitiativet (dvs. de sex stora försvarsindustrinationerna i Europa: Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland), konstaterar utskottet att det svenska deltagandet möjliggör att Sverige aktivt kan påverka den försvarsindustri- och exportpolitik som utvecklas i Europa. Utskottet delar regeringens uppfattning att detta ger såväl ett direkt som ett indirekt inflytande på EU:s framväxande försvars- och säkerhetspolitik. Utskottet noterar att de resultat som sexnationersinitiativet leder fram till, efterhand kommer att överlämnas till Europeiska försvarsbyrån.

Med anledning av det motionsvis framförda kravet på ökad harmonisering av regler för krigsmaterielexport, konstaterar utskottet att sexnationersinitiativet i juli år 2000 undertecknade det hittills viktigaste försvarsindustriella samarbetsavtalet på regeringsnivå, det s.k. *Framework Agreement*. Detta avtal syftar till att underlätta rationalisering, omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin och berör i allt väsentligt utbudssidan, dvs. de levererande staterna. I sex arbetsgrupper har därefter arbete med att omsätta ramavtalets principer i praktik och verklighet bedrivits. Verksamhetsfälten har berört leveranssäkerhet, exportkontroll, säkerhetskydd, försvarsrelaterad forskning och teknologi, behandling av teknisk information, harmonisering av militära krav samt skydd av kommersiellt känslig information.

Utskottet konstaterar, med anledning av kraven på att EU:s uppförandekod för vapenexport skall skärpas, att varje medlemsland, enligt EG-fördragets artikel 296, får undanta tillverkning av eller handel med vapen, ammunition och krigsmateriel från de regler som normalt gäller enligt EG-fördraget med hänvisning till det egna landets väsentliga säkerhetsintressen. Varje medlemsland har nationella regler när det gäller krigsmaterielexport.

Emellertid har EU:s medlemsländer i viss utsträckning föredragit att samordna sin exportpolitik. EU:s uppförandekod för vapenexport antogs i sin nuvarande utformning 1998 och innehåller gemensamma kriterier för export av krigsmateriel som skall tillämpas vid den nationella prövningen av exportansökningar. Dessa kriterier utgör en minimireglering. Medlemsländerna kan ha egna, striktare, riktlinjer.

Uppförandekoden är indelad i två delar. Den första delen innehåller åtta kriterier som vart och ett skall beaktas innan ett beslut tas om att tillåta vapenexport till ett land. Dessa kriterier handlar om följande

- Situationen i mottagarlandet (kriterium 2, 3, 7 och 8).
- Situationen i mottagarlandets region (kriterium 4).
- Avsändarlandets och mottagarlandets internationella åtaganden (kriterium 1, 5 och 6).

Vad gäller situationen i mottagarlandet skall hänsyn tas till respekten för mänskliga rättigheter (2), huruvida det råder spänningar eller väpnad konflikt i det mottagande landet (3), risken för att vapnen kommer på avvägar eller vidareexporteras (7) och huruvida exporten allvarligt skulle störa landets hållbara utveckling (8). Situationen i regionen avser stabiliteten i området och risken för att mottagaren skulle kunna använda vapnen i en regional konflikt (4).

Slutligen skall beaktas exportlandets och mottagarlandets internationella åtaganden, t.ex. genom att vapenembargon måste respekteras (1), hänsyn tas till medlemsstaternas nationella säkerhet (5) samt mottagarlandets uppträdande i det internationella samfundet (6). Det sistnämnda handlar bl.a. om landets attityd till terrorism, vilket slags allianser det har samt hur väl det respekterar internationell rätt.

Till koden hör även en förteckning över de produkter som skall kontrolleras i enlighet med koden (EU:s gemensamma militära lista) och en användarguide som närmare anger hur bl.a. kodens överenskommelser om informationsutbyte och konsultationer skall ske.

Enligt kodens tillämpningsbestämmelser skall medlemsstaterna utbyta underrättelser om avslag på ansökningar om exporttillstånd. Om en annan medlemsstat överväger att bevilja tillstånd för en i huvudsak identisk transaktion skall konsultationer genomföras innan tillstånd kan beviljas. Den konsulterande medlemsstaten skall även meddela den underrättande staten om sitt beslut. Utbytet av underrättelser om avslag och konsultationerna kring underrättelserna gör att exportpolitiken inom EU blir öppnare och mer enhetlig.

Utskottet konstaterar att Sverige under år 2005 mottog 331 underrättelser om avslag från 24 medlemsstater. Sverige lämnade 10 underrättelser om avslag avseende år 2005.

Utskottet vill även erinra om att Sverige i mars 2003 tog initiativ till att stärka EU:s gemensamma politik avseende massförstörelsevapen (kärnvapen, kemiska och biologiska vapen). Detta initiativ resulterade i att EU sedan december 2003 har en strategi och en konkret handlingsplan för att

motverka spridningen av sådana vapen. Under år 2005 har arbetet inom EU med uppföljning av denna strategi fortsatt. Utskottet vill i sammanhanget understryka att EU:s strategi, för den händelse att ett enskilt land bryter mot icke-spridningsavtalet, föreskriver att eventuella tvångsåtgärder (t.ex. i form av sanktioner) skall ske i enlighet med kap. VII i FN-stadgan. FN:s säkerhetsråd skall härvid spela en central roll.

När det gäller kravet på att Sverige även i EU skall driva en politik om ökad restriktivitet när det gäller följdleveranser av krigsmateriel, noterar utskottet att de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport anger att ”tillstånd bör ges till utförsel av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser, t.ex. av ammunition, som har samband med tidigare utförsel eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd.” Utskottet vill i denna fråga inte föregripa regeringens pågående utarbetande av lagrådsremiss med anledning av Krigsmaterielutredningens betänkande (SOU 2005:9).

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2005/06:U9 (v) yrkandena 8–10, 2005/06:U10 (mp) yrkande 9, 2005/06:U255 (m) yrkande 3, 2005/06:U349 (kd) yrkande 26, 2005/06:U384 (kd) yrkandena 11 och 12 samt 2005/06:U386 (mp, –) yrkandena 8, 13 och 16 kan avstyrkas.

Handel med krigsmateriel och politiken för global utveckling

Motioner

I partimotion 2005/06:U349 (kd) yrkande 28 anför Kristdemokraterna att svensk vapenexport inte får strida mot den svenska politiken för global utveckling (PGU).

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp, –) yrkande 4 anser att regeringens årliga skrivelse om krigsmaterielexporten i fortsättningen bör innehålla en bedömning av i vilken grad denna stämmer överens med de överordnade målen när det gäller samstämmigheten mellan olika politikområden i Sveriges politik för global utveckling. Motionärerna anser vidare att regeringens kommande skrivelser skall redovisa hur krigsmaterielexporten stämmer överens med de överordnade, globala målen om fattigdomsbekämpning.

I den enskilda motionen 2005/06:U10 (mp) yrkande 1 kräver motionären att regeringen, i den årliga redogörelsen för exportkontrollen, skall ange hur målen för global utveckling (PGU) påverkats och följts upp.

I kommittémotion 2005/06:U9 (v) yrkande 1 kräver Vänsterpartiet att den svenska krigsmaterielexportpolitiken skall bringas i överensstämmelse med den svenska utvecklingspolitiken så som den kommer till uttryck i regeringens proposition 2002/03:122 Gemensamt ansvar, Sveriges politik för global utveckling.

Utskottets överväganden

Vad gäller kravet på att den svenska vapenexporten inte får strida mot den svenska politiken för global utveckling, vill utskottet erinra om att det övergripande målet för Sveriges politik för global utveckling – att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling – gäller för samtliga politikområden. Till det övergripande målet om en rättvis och hållbar global utveckling har fogats ett kompletterande mål för svenskt utvecklingssamarbete: att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor.

Politiken för global utveckling genomsyras av två perspektiv – ett rättighetsperspektiv och de fattigas perspektiv – och består av åtta huvuddrag som av riksdagen har grupperats på följande sätt:

- *Grundläggande värden:* demokrati och god samhällsstyrning, respekt för de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män.
- *Hållbar utveckling:* hållbart utnyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt samt social utveckling och trygghet.
- *Övriga huvuddrag:* konflikthantering och säkerhet samt globala nyttigheter.

En rättvis och hållbar global utveckling kan endast, anser utskottet, uppnås genom att många krafter drar åt samma håll. Samstämmighet skall prägla både den nationella politiken och den som bedrivs inom EU. Kopplingar måste göras mellan säkerhets-, handels-, jordbruks-, folkhälso- och migrationspolitik och global utveckling. Det Sverige gör och säger i ett sammanhang måste stämma med svenskt agerande i ett annat.

Kravet på samstämmighet gäller självfallet även för den svenska krigsmaterielexporten och utskottet vill understryka vikten av att huvuddragen, tillsammans med perspektiven och målen för den svenska politiken för global utveckling genomsyrar den svenska krigsmaterielproduktionen och exporten.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla det som uttalades om krigsmaterielexportens samstämmighet med politiken för global utveckling i betänkande 2003/04:UU3 Sveriges politik för global utveckling:

... också svensk politik vad avser svensk exportkontroll och export av krigsmateriel måste ske samstämt med målet för politiken för global utveckling att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Detta inkluderar rättvise- och fattigdomsperspektivet samt de huvuddrag som är kopplade till politiken, bl.a. om demokrati, mänskliga rättigheter och omsorg om miljön. Det är enligt utskottets mening angeläget att svensk vapenexport inte motverkar arbetet för att nå målet om en rättvis och hållbar global utveckling, ej heller målet för utvecklingssamarbetet att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor (2003/04:UU3 Sveriges politik för global utveckling).

Kravet på samstämmighet och samverkan mellan olika politikområden ställer stora krav på såväl Regeringskansliets interna organisation som dess externa kontakter med myndigheter och internationella mellanstatliga och icke-statliga organisationer (s.k. non-governmental organizations, NGO).

Utskottet vill erinra om att riksdagen i sitt beslut om politiken för global utveckling (bet. 2003/04:UU3) i ett tillkännagivande underströk vikten av ett klagörande kring frågan var samordningsansvaret för politiken för global utveckling skall ligga.

Utskottet välkomnar att koordineringsfrågorna, i enlighet med riksdagens tillkännagivande från år 2003, finns redovisade i skrivelse 2004/05:161 Sveriges politik för global utveckling och konstaterar att ansvaret för den interna arbetsfördelningen och organisationen inom Regeringskansliet ligger hos regeringen. Utskottet förutsätter att den samordnade funktionen också ikläder sig rollen att vara pådrivande för att politiken för global utveckling skall få genomslag inom alla politikområden, även i arbetet med att bestämma riktlinjer och prioriteringar för den svenska krigsmaterielexporten.

Utskottet förutsätter också att regeringens årliga skrivelse om krigsmaterielexporten innehåller en bedömning av i vilken grad denna stämmer överens med de överordnade målen när det gäller samstämmighet mellan olika politikområden i politiken för global utveckling.

Utskottet vill även erinra om att riksdagen, i sitt beslut om Sveriges politik för global utveckling, gjorde ytterligare två tillkännagivanden. Förutom det ovan nämnda tillkännagivandet angående koordineringsfrågorna inom Regeringskansliet, samt kravet på en regelbunden redovisning av verksamheten inom de internationella finansiella institutionerna (Världsbanken och IMF m.fl.)⁴, gjorde riksdagen ett tillkännagivande angående krigsmaterielexporten. Häri begärde riksdagen att Krigsmaterielutredningen också skulle beakta de aspekter som ryms inom politiken för global utveckling.

Utskottet noterar att utredningen i sitt betänkande Krut, Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel (SOU 2005:9), föreslog att de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport, efter förebild från EU:s uppförandekod, skulle ”kompletteras med ett kriterium som anger att tillstånd inte bör medges om det finns en uppenbar risk att exporten eller samarbetet allvarligt skulle hindra en hållbar utveckling i mottagarlandet”.

Utskottet ser positivt på detta förslag men vill i övrigt inte föregripa regeringens alltjämt pågående översyn av krigsmateriellagstiftningen. (En lagrådsremiss förbereds för närvarande inom Regeringskansliet.)

Utskottet konstaterar, som nämnts, att det åttonde kriteriet i EU:s uppförandekod, det s.k. utvecklingskriteriet, handlar om ”vapenexportens förenlighet med mottagarlandets tekniska och ekonomiska förmåga, med beaktande av det önskvärda i att stater får sitt legitima behov beträffande säkerhet och försvar täckt med minsta möjliga användning av mänskliga och ekonomiska resurser till krigsmateriel”.

Det åttonde kriteriet föreskriver vidare att medlemsstaterna,

mot bakgrund av informationen från relevanta källor såsom FN:s utvecklingsprogram, Världsbanken, Internationella valutafonden samt OECD-rapporter, att beakta huruvida den tilltänkta exporten allvarligt skulle

⁴ Bet. 2004/05:UU8 Verksamheten i Internationella valutafonden, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna under 2003/05.

hindra den hållbara utvecklingen i mottagarlandet. De kommer i detta sammanhang att beakta mottagarlandets relativa nivå på militära och sociala utgifter och även ta hänsyn till eventuellt bistånd från EU eller bilateralt bistånd (EU:s uppförandekod för vapenexport, kriterium 8).

Utskottet välkomnar att Sverige aktivt arbetar för att uppnå en ökad och tydlig samstämmighet mellan de olika kriterierna i EU:s uppförandekod, vilken omfattar en rad olika politikområden samt verkar för att nå en gemensam syn bland medlemsländerna gällande tolkningen av uppförandekodens kriterier.

Som ett första steg i denna riktning tog Sverige 2004 tillsammans med Storbritannien initiativ till att utarbeta riktlinjer för tillämpningen av kodens kriterium 8, det s.k. utvecklingskriteriet. Dessa blev klara under året och publicerades i kodens användarguide.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2005/06:U9 (v) yrkande 1, 2005/06:U10 (mp) yrkande 1, 2005/06:U349 (kd) yrkande 28 och 2005/06:U386 (mp, -) yrkande 4 kan avstyrkas.

Demokrati och de mänskliga rättigheterna

Motioner

I kommittémotion 2005/06:U251 (fp) yrkande 2 efterlyser Folkpartiet ett införande av ett demokratikriterium vid vapenexport. I den enskilda motionen 2005/06:U300 (s) yrkande 2 anför att nya verkningfulla kriterier som villkorar demokrati och utveckling måste upprättas och inlemmas i de svenska reglerna för vapenhandel.

I kommittémotion 2005/06:U9 (v) yrkande 7 kräver Vänsterpartiet att det i direktiven till en ny utredning av krigsmaterielexporten skall ingå ett demokratikriterium när det gäller restriktionerna för den svenska krigsmaterielexporten.

I den enskilda motionen 2005/06:U10 (mp) yrkande 2 anför motionären att export av krigsmateriel från Sverige till diktaturer inte skall tillåtas.

Vänsterpartiet kräver i partimotion 2005/06:Sf251 (v) yrkande 1 ett omedelbart stopp för svensk vapenexport till länder där grova kränkningar av mänskliga rättigheter äger rum.

I den enskilda motionen 2005/06:U300 (s) yrkande 4 anför att svenska regler för vapenhandel som förbjuder vapenhandel med länder som bryter mot mänskliga rättigheter måste skärpas.

I kommittémotion 2005/06:U9 (v) yrkande 3 kräver Vänsterpartiet att Sverige skall avveckla sin krigsmaterielexport till stater där brott mot mänskliga rättigheter begås.

I kommittémotion 2005/06:U9 (v) yrkande 5 kräver Vänsterpartiet att regeringen tillsätter en ny utredning om den svenska krigsmaterielexporten, som har till uppgift att söka utveckla restriktionerna så att möjligheterna att exportera krigsmateriel till länder i väpnad konflikt och stater som begår brott mot mänskliga rättigheter upphör.

I den enskilda motionen 2005/06:U10 (mp) yrkande 3 kräver motionären att det skall utvecklas tydliga mänskliga rättighetskriterier för vapenexporten. I samma motion (yrkande 4) anser motionären att fattigdomsutvecklingen skall vägas in i beslut om vapenexport.

I kommittémotion 2005/06:U9 (v) yrkande 6 begär Vänsterpartiet att regeringen tillsätter en ny utredning om den svenska krigsmaterielexporten, som i stället för att betona de näringspolitiska aspekterna lägger tonvikten vid MR-perspektiv och internationella säkerhetspolitiska aspekter.

I den enskilda motionen 2005/06:U257 (kd) anförs att regeringen snart skall återkomma med förslag avseende ändring i lagen om krigsmateriel så att kriterier avseende bl.a. upprätthållande av demokrati och mänskliga rättigheter fordras av land som säljer vapen till Sverige.

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp,–) yrkande 7 anser att Sverige inom EU bör driva en politik mot s.k. materielspecifik krigsmaterielexport till stater där brott mot mänskliga rättigheter begås och att ett demokratikriterium måste införas.

I den enskilda motionen 2005/06:U300 (s) yrkande 5 anförs att kriterier som förbjuder vapenhandel till länder som bryter mot mänskliga rättigheter måste skärpas, att det materialspecifika förhållningssättet måste avfärdas samt att vapenexporten och vapenimporten måste vägledas av samma etiska principer.

I den enskilda motionen 2005/06:U10 (mp) yrkande 8 anser motionären att regeringen inte skall göra avsteg från landspecificitet till förmån för materielspecifika krav, såsom föreslås av Krigsmaterielutredningen.

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp, –) yrkande 9 anser att de existerande svenska reglerna kring krigsmaterielexport måste justeras så att reglerna för import är samstämmiga och likalydande med exportkontrollen.

I den enskilda motionen 2005/06:U10 (mp) yrkande 5 begär motionären att riksdagens riktlinjer skall gälla lika för alla stater.

I den enskilda motionen 2005/06:U300 (s) yrkande 3 anförs att de svenska regler för vapenhandel som förbjuder export till länder i konflikt och krig måste skärpas.

I kommittémotion 2005/06:U9 (v) yrkande 2 kräver Vänsterpartiet att Sverige skall avveckla sin krigsmaterielexport till de länder som ingår i den allians som angrep Irak, eftersom dessa länder dels brutit mot folkrätten, dels därefter fortsatt att föra krig i Irak, vilket rimligen inte kan betyda något annat än att krigsmaterielexport till dessa länder strider mot de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport.

I den enskilda motionen 2005/06:U10 (mp) yrkande 10 efterlyser motionären en årlig hearing med Exportkontrollrådet och ISP.

Utskottets överväganden

Ett flertal motioner ställer krav på att regelverket kring krigsmaterielexporten skall skärpas och kompletteras med särskilda kriterier avseende demokrati och mänskliga rättigheter.

Utskottet vill i detta sammanhang, med hänvisning till det ovan sagda, understryka betydelsen av att den svenska krigsmaterielexporten genomsyras av de mål, perspektiv och huvuddrag som gäller för den svenska politiken för global utveckling. I sammanhanget förtjänar att understrykas att demokrati och god samhällsstyrning, respekt för de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män (de s.k. grundläggande värdena) utgör tre av åtta grundläggande huvuddrag i politiken för global utveckling.

Utskottet vill här särskilt framhålla riksdagens ståndpunkt i fråga om riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport såsom den formulerats i bet. 2003/04:UU3 Sveriges politik för global utveckling:

Utskottet konstaterar att huvudregeln vad gäller riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport är att en helhetsbedömning skall göras som omfattar flera relevanta faktorer. I underlaget för denna helhetsbedömning ingår vid behov en redovisning av den politiska situationen i mottagarlandet, bl.a. styrelseskick men också situationen vad gäller pressfrihet, yttrandefrihet, den politiska oppositionens ställning och andra faktorer.

Riktlinjerna framhåller den särskilda vikt som vid bedömningen av varje utförelse skall fästas vid respekten för de mänskliga rättigheterna i mottagarlandet. Utförelsetillstånd för nya leveranser bör enligt riktlinjerna inte lämnas om det avser en stat där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer (bet. 2003/04:UU3 Sveriges politik för global utveckling).

Utskottet anser att den helhetsbedömning som enligt riksdagens beslut skall göras inför beslut om export av krigsmateriel innebär att sannolikheten är liten för att tillstånd skall beviljas för krigsmaterielexport till diktaturer.

Utskottet noterar vidare att det i Krigsmaterielutredningens direktiv ingick att undersöka konsekvenserna av införandet av ytterligare riktlinjer, däribland införandet av ett demokratikriterium. Utskottet noterar att utredningen anser att det för närvarande varken finns tillräckliga skäl eller förutsättningar för att införa ett demokratikriterium för prövningen av ärenden om export och internationellt samarbete avseende försvarsmateriel. Utskottet konstaterar att regeringen nu skall ta ställning till utredarens förslag och eventuellt lägga fram förslag som innehåller ändringar av de svenska riktlinjerna.

Utskottet vill understryka betydelsen av den svenska politiken för global utveckling samt det åttonde kriteriet i EU:s uppförandekod, men vill i övrigt inte föregripa regeringens översyn av krigsmateriellagstiftningen.

Angående Vänsterpartiets krav på att regeringen skall tillsätta en ny utredning om den svenska krigsmaterielexporten, vars tonvikt skall läggas på MR-perspektiv och internationella säkerhetspolitiska aspekter, konstate-

rar utskottet att de mänskliga rättigheterna behandlas i Krigsmaterielutredningens betänkande Krut, Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel (SOU 2005:9), som lades fram i februari 2005. Häri konstaterade utredningen bl.a. följande:

Mot bakgrund av utredningens uppdrag att integrera kodens kriterier [EU:s uppförandekod] och [de svenska] riktlinjerna [för krigsmateriel-export] finns anledning att vidareutveckla riktlinjernas bestämmelser om mänskliga rättigheter.

Utredningen föreslår att det i enlighet med koden skall räcka med en uppenbar risk att den aktuella materielen kan komma att användas för internt förtryck för att en given ansökan skall avslås. Förslaget innebär samtidigt ett förtydligande av Sveriges ansvar att inhämta underrättelser om mottagare eller slutanvändare.

Därutöver föreslår utredningen att särskild försiktighet bör iakttas om allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter har konstaterats i det tilltänkta mottagarlandet.

I överensstämmelse med EU:s uppförandekod, men också med gällande svensk praxis, bör tillståndsprövningen enligt det föreslagna kriteriet om mänskliga rättigheter inriktas på politiska och medborgerliga rättigheter, det vill säga rättigheter som handgripligen kan kränkas. Exempel på kränkningar är här tortyr, godtyckliga avrättningar, försvinnanden och godtyckliga gripanden (KRUT, Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel, SOU 2005:9).

Utskottet noterar att en lagrådsremiss med anledning av utredningens betänkande för närvarande förbereds inom Regeringskansliet och vill i övrigt inte föregripa regeringens alltjämt pågående översyn av krigsmateriellagstiftningen.

Vad gäller det motionsvis framförda kravet på en skärpning av de svenska reglerna för vapenhandel som förbjuder vapenhandel med länder i konflikt och krig, konstaterar utskottet att tillverkning och utförsel av krigsmateriel regleras genom lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 1993 och ersatte lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m. och lagen (1988:558) om förbud mot utförsel av krigsmateriel, m.m. med tillhörande förordningar.

Enligt 1 § andra stycket lagen (1992:1300) om krigsmateriel får tillstånd enligt lagen lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. De närmare principerna för prövningen har lagts fast i regeringens praxis och har kommit till uttryck i regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan som riksdagen också ställt sig bakom (jfr prop. 1991/92:174 s. 41 f., prop. 1995/96:31 s. 23 f. och bet. 1992/93:UU1).

Riktlinjerna anger tre typer av ovillkorliga hinder som, om de inträffar, anses omöjliggöra export. De tre är: beslut av FN:s säkerhetsråd, internationella överenskommelser som Sverige biträtt (t.ex. EU-sanktioner) samt exportstopp som påbjuds enligt de folkrättsliga reglerna om export från neutral stat under krig.

Regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport uttolkas med brett parlamentariskt stöd och är vägledande för Inspektionen för strategiska produkter (ISP) vid prövningen av ärenden om tillstånd. Varje utförelseärende prövas individuellt.

Principiellt viktiga ärenden behandlas också i Exportkontrollrådet där samtliga riksdagspartier är representerade. Den parlamentariska insynen i arbetet är därmed väl tillgodosedd.

Enligt lagen om krigsmateriel indelas krigsmateriel i två kategorier: krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). För kategorin krigsmateriel för strid (KS) gäller att tillstånd till export inte bör ges till en stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, en stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller en stat som har inre väpnade oroligheter.

För utförelse av övrig krigsmateriel (ÖK), som i stor utsträckning omfattar produkter som före år 1993 inte betraktades som krigsmateriel (exempelvis spaningsradaranläggningar eller simulatorer för utbildningsändamål), gäller att utförelsetillstånd bör beviljas till länder som inte befinner sig i väpnad konflikt med någon annan stat, som inte har inre väpnade oroligheter eller där det inte förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

Utskottet har i tidigare betänkanden (senast i 2004/05:UU6, 2003/04:UU13, 2003/04:UU3 och 2002/03:UU9) understrukit betydelsen av en balans mellan, å ena sidan, förhållningssättet att förvägra export till en stat som befinner sig i väpnad konflikt med en annan stat, och den vikt som tillmätts ett långtgående internationellt försvarsindustriellt samarbete för att trygga den svenska framtida materielförsörjningen, å den andra. I balansen mellan olika riktlinjer för krigsmaterielexporten måste, enligt utskottets mening, nationens eget intresse ha förtur.

Vad gäller det motionsvis framförda kravet på en årlig hearing med Exportkontrollrådet och Inspektionen för strategiska produkter, konstaterar utskottet att regeringen i en årlig skrivelse redovisar den svenska exportkontrollpolitiken avseende krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Denna redovisning omfattar även arbetet inom de myndigheter som handhar den praktiska tillämpningen av den lagstiftning och de riktlinjer som finns på området. Utskottet ser inte något behov av ytterligare regelbundet återkommande redovisningar från regeringen eller övriga myndigheter avseende exportkontrollpolitiken.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2005/06:U9 (v) yrkandena 2, 3 och 5–7, 2005/06:U10 (mp) yrkandena 2–5, 8 och 10, 2005/06:U251 (fp) yrkande 2, 2005/06:U257 (kd), 2005/06:U300 (s) yrkandena 2–5, 2005/06:U386 (mp, –) yrkandena 7 och 9 samt 2005/06:Sf251 (v) yrkande 1 kan avstyrkas.

Bedömningen av enskilda länder

Motionerna

Indien och Pakistan

I kommittémotion 2005/06:U9 (v) yrkande 4 kräver Vänsterpartiet att Sverige skall avveckla sin krigsmaterielexport till Indien och Pakistan, då spänningarna mellan dessa båda stater utgör en internationell konflikt som kan övergå i väpnad konflikt.

I den enskilda motionen 2005/06:U5 (mp) yrkande 9 begär motionären att svenska krigsmaterielleveranser till Indien och Pakistan skall upphöra. Sverige bör vidare, anser motionären, förmå EU att anamma samma politik.

Israel

I partimotion 2005/06:U311 (v) yrkande 10 anförs att alla typer av militärt samarbete oavsett om det handlar om import eller export eller annat utbyte av krigsmateriel med Israel måste upphöra.

I den enskilda motionen 2005/06:U370 (mp) yrkande 9 begär motionärerna att Sverige skall upphöra med vapenhandel med Israel och med all form av militärt samarbete mellan Sverige och Israel.

I den enskilda motionen 2005/06:U370 (mp) yrkande 10 begär motionärerna att Sverige skall verka för att EU inför vapenembargo mot Israel.

I den enskilda motionen 2005/06:U374 (s) yrkande 6 anser motionärerna att Sverige bör minimera sin import av vapen från och sitt försvarspolitiska samarbete med Israel så länge konflikten pågår och att den svenska regeringens beslut om en militärattaché vid den svenska ambassaden i Tel Aviv bör rivs upp.

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp, -) yrkande 10 anser att alla typer av militärt samarbete, oavsett om det handlar om import eller export eller annat utbyte av krigsmateriel, med Israel skall upphöra.

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp, -) yrkande 11 anser att Sverige bör arbeta för att EU inför ett vapenembargo mot Israel.

Kina

Motionären bakom den enskilda motionen 2005/06:U230 (m) anser att regeringens hantering av EU:s vapenexportembargo mot Folkrepubliken Kina har varit bristfällig. Motionären anser att Sverige borde ha drivit att ett hävande av embargot är oacceptabelt med mindre än att noggrant specificerade villkor för förbättringar av mänskliga rättigheter och demokrati i Kina uppfylls. Vidare borde Sverige, anser motionären, ha drivit att ett hävande av embargot förutsätter att hot mot Taiwan utesluts från Folkrepublikens sida.

I kommittémotion 2005/06:U286 (fp) yrkande 1 anför Folkpartiet att EU:s vapenembargo mot Folkrepubliken Kina inte får hävas.

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (*mp*, –) yrkande 12 anser att Sverige skall arbeta för att EU fortsätter att upprätthålla vapenembargot mot Kina.

Miljöpartiet menar, i kommittémotion 2005/06:U7 (*mp*) yrkande 1, att det, mot bakgrund av att Kina är världens största diktatur och ett land där de mänskliga fri- och rättigheterna är inskränkta och där den övervägande majoriteten av världens dödsstraff verkställs, finns anledning att behålla vapenembargot mot Kina.

Kristdemokraterna anser i kommittémotion 2005/06:U387 (*kd*) yrkande 2 att vapenembargot mot Kina skall utvärderas i perspektivet ökad stabil utveckling för fred och förtroendeskapande relation mellan Kina och dess grannar.

I kommittémotion 2005/06:U286 (*fp*) yrkande 12 framför Folkpartiet krav på att EU och USA skall utforma en gemensam Kinapolitik.

Vitryssland

I kommittémotion 2005/06:U214 (*fp*) yrkande 4 anför Folkpartiet att Sveriges vapenimport från Vitryssland står i strid med Sveriges utrikespolitiska målsättning att främja mänskliga rättigheter. Folkpartiet menar vidare att den svenska krigsmaterielimporten från Vitryssland finansierar president Lukasjenkos regim och skänker legitimitet åt den vitryska vapenhandeln.

I den enskilda motionen 2005/06:U274 (*kd*) yrkande 2 begär motionärerna att vapenhandeln mellan Sverige och Vitryssland snarast måste upphöra.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar inledningsvis att Sverige under 2005 tillämpade sexton vapenembargon mot femton länder (ett embargo avser Usama bin Ladin och medlemmar i al-Qaida). EU hade embargon mot tolv länder (ofta utfärdar flera organisationer embargon mot samma länder).⁵

⁵ Följande stater har under hela eller delar av år 2005 omfattats av internationella embargon: *Azerbajdzjan* (FN-embargo [icke-bindande], OSSE-embargo ang. leveranser av vapen och ammunition till stridande styrkor i Nagorno-Karabach), *Bosnien-Hercegovina* (EU-embargo, upphävt den 23 januari 2006), *Burma/Myanmar* (EU-embargo, undantag finns), *Elfenbenskusten* (FN-embargo, undantag finns, EU-embargo, undantag finns), *Demokratiska Republiken Kongo (f.d. Zaire)*, (FN-embargo, EU-embargo, undantag finns), *Kina* (exklusive Hongkong och Macao) (EU-embargo), *Liberia* (FN-embargo, undantag finns, EU-embargo, undantag finns), *Rwanda* (FN-embargo, undantag finns. Restriktioner om försäljning av vapen till personer i grannstater om vapnen skall användas i Rwanda), *Sierra Leone* (FN-embargo gällande överföring till icke-statliga styrkor i Sierra Leone, undantag finns, EU-embargo, undantag finns), *Somalia* (FN-embargo, undantag finns, EU-embargo, undantag finns), *Sudan* (FN-embargo, undantag finns, EU-embargo, undantag finns), *Usama bin Ladin, al-Qaida och talibanerna* (FN-embargo, EU-embargo), *Uzbekistan* (EU-embargo, undantag finns. Giltig fr.o.m. den 14 november 2005), *Zimbabwe* (EU-embargo, undantag finns).

Utskottet vill vidare, liksom i betänkande 2004/05:UU6, erinra om att gällande regelverk för svensk krigsmaterielexport innebär att en enhetlig politik tillämpas gentemot alla länder som visar intresse för att förvärva svensk krigsmateriel. Samma riktlinjer och kriterier används oavsett vilken betydelse det presumtiva mottagarlandet har för Sveriges samlade intresse.

Enligt regeringens uppfattning, såsom den kommer till uttryck i Krigsmaterielutredningens direktiv, återspeglar detta synsätt inte dagens försvars- och säkerhetspolitiska situation. Krigsmaterielutredningen hade därför att pröva om det är dags att ersätta den hittillsvarande exportpolitiken, som ställer samma krav på alla mottagarländer, med en politik som tydliggör den vikt Sverige fäster vid ett långsiktigt och ömsesidigt samarbete med ett antal länder. Krigsmaterielutredningens slutsats var bl.a. att skälen att fortsatt tillämpa en särskild hänsyn till vissa länder (dvs. en positiv presumtion) vid tillståndsprövningen är särskilt framträdande när ärendena rör medlemsstater i EU. Utredningen förordar vidare bl.a. att USA läggs till i uppräknningen av länder för vilka en positiv presumtion bör gälla.

Utskottet konstaterar dock att utredaren har överlämnat sitt betänkande till regeringen som nu eventuellt kommer att utarbeta en proposition. Utskottet ser ingen anledning att föregripa denna process.

Utskottet har i flera tidigare betänkanden, senast i betänkande 2004/05:UU6, tagit ställning till yrkanden om enskilda länder och områden. Utskottet konstaterar att det gällande regelsystemet syftar till att så långt som möjligt uppnå politiskt samförstånd i dessa, många gånger svåra, avvägningsfrågor. För prövning av ansökningar om utförseltillstånd tillämpas det restriktiva svenska regelverket på området. Varje ärende avseende export av krigsmateriel skall prövas individuellt av Inspektionen för strategiska produkter (ISP) i enlighet med det svenska regelverket och de sedan länge tillämpade och av riksdagen fastlagda riktlinjerna för krigsmaterielexport.

Utskottet vill här åter erinra om att principiellt viktiga ärenden behandlas i Exportkontrollrådet där samtliga riksdagspartier är representerade. Den parlamentariska insynen i arbetet är därmed väl tillgodosedd.

Förbud mot utförsel gäller när s.k. ovillkorliga hinder föreligger, exempelvis ett beslut om vapenembargo i FN. I det svenska regelverket finns inte utrymme för någon annan formell uppdelning i tillåtna eller förbjudna länder. Utskottet vill även understryka vad som har berörts i tidigare betänkanden, nämligen att riksdagen inte får fatta beslut i förvaltningsangelägenheter i vidare mån än som följer av grundlag eller riksdagsordningen.

Vad gäller de motionsvis väckta kraven avseende Israel konstaterar utskottet att Sveriges militära samarbete med Israel består i att Sverige importerar viss krigsmateriel från Israel. Utskottet delar regeringens ståndpunkt att denna import sker i syfte att säkra det svenska försvarets möjligheter att klara sina uppgifter. Utskottet konstaterar vidare att Sverige inte exporterar krigsmateriel till Israel.

Vad gäller kraven på att EU:s vapenembargo gentemot Kina skall upprätthållas, konstaterar utskottet att denna fråga har varit föremål för långtgående diskussioner inom EU under 2004 och början av 2005.

EU:s vapenembargo infördes mot bakgrund av händelserna på Himniska fridens torg 1989. Till sin natur är embargot inte heltäckande och definierar inte heller vilken typ av krigsmateriel som omfattas av embargot. Detta har lett till att några EU-länder har gjort tolkningen att vissa kategorier av krigsmateriel inte omfattas av embargot och därför exporterat sådan materiel till Kina.

Sverige har dock valt att tillämpa embargot strikt och tillåter inte någon krigsmaterielexport till Kina. I slutsatserna från Europeiska rådets möte i december 2004 uttalas att unionen skall arbeta för ett hävande av embargot under 2005, men att ett hävande inte skall leda till en ökning av vapenexporten till Kina, vare sig kvalitativt eller kvantitativt. I slutsatserna understryks också vikten av EU:s uppförandekod för vapenexport och särskilt de kriterier som gäller mänskliga rättigheter och stabilitet och säkerhet i regionen.

Avsikten att arbeta mot ett hävande av embargot upprepades vid Europeiska rådets möte i juni 2005. Diskussionerna kring ett hävande har därefter avstannat. En orsak till detta har varit Kinas antagande av en ny lag riktad mot Taiwans självständighetssträvanden, den s.k. anti-secessionslagen (dvs. en lag mot utträde ur Kina).

Som en följd av diskussionerna under hösten 2004 om att häva Kinaembargot inleddes på förslag av ordförandeskapslandet, Nederländerna, arbetet med att ta fram en s.k. verktyglåda, dvs. åtgärder som skulle träda i kraft var gång ett embargo hävdades mot ett visst land. Sverige deltog aktivt i detta arbete och förslaget vann gehör hos en majoritet av EU-länderna. De föreslagna åtgärderna innebär bl.a. ökat informationsutbyte om ländernas exportpolitik och faktisk export till landet i fråga samt krav på konsultationer om en medlemsstat överväger en större förändring i sin exportpolitik gentemot detta land.

Det finns fortfarande några utestående frågor att enas om innan verktyglådan kan komma att antas. Arbetet med verktyglådan har också avtagit under året efter det att diskussionerna om att häva Kinaembargot avstannade. Utskottet delar regeringens förhoppning om att verktyglådan skall kunna antas inom en snar framtid. Även om idén uppkom som en följd av diskussionerna kring Kinaembargot, är verktyglådan tänkt att fungera som ett instrument gentemot andra länder i situationer när ett vapenembargo lyfts.

Med anledning av motionerna angående Vitryssland vill utskottet understryka att den svenska importen av försvarsmateriel från Vitryssland styrs av det svenska försvarets behov, mål och tilldelade medel.

Utskottet anser, liksom regeringen, att utgångspunkten är att tillgodose de nationella svenska intressena på ett optimalt sätt, dvs. att införskaffa materiel som är så kvalitativt fullvärdiga som möjligt, till lägsta pris och under affärsmässiga villkor. Detta regleras i lagen om offentlig upphand-

ling. När det inte föreligger undantag med hänsyn till försvars- och säkerhetspolitiska skäl skall upphandling ske med ett öppet anbudsförfarande. Detta innebär att om de kommersiella och tekniska villkoren uppfylls vinner det anbud som har lägsta pris.

Utskottet anser dock att i synnerhet den senaste tidens utveckling i Vitryssland, där allvarliga oegentligheter i samband med presidentvalet i mars 2006 har konstaterats av OSSE, och där regimens hårdhänta linje gentemot den demokratiska oppositionen har medfört att hundratals människor har berövats friheten, ger skäl till stor oro.

Utskottet konstaterar att EU har vidtagit sanktioner gentemot landet vilka bl.a. innebär att president Alexander Lukasjenko och ett antal ministrar och höga tjänstemän i den vitryska statsförvaltningen förvägras inresa i unionen.

Utskottet har vidare inhämtat att en översyn för närvarande pågår inom Regeringskansliet kring frågan om import av krigsmateriel från Vitryssland. Utskottet välkomnar denna översyn.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2005/06:U5 (mp) yrkande 9, 2005/06:U7 (mp) yrkande 1, 2005/06:U9 (v) yrkande 4, 2005/06:U214 (fp) yrkande 4, 2005/06:U230, 2005/06:U274 (kd) yrkande 2, 2005/06:U286 (fp) yrkandena 1 och 12, 2005/06:U311 (v) yrkande 10, 2005/06:U370 (mp) yrkandena 9 och 10, 2005/06:U374 (s) yrkande 6, 2005/06:U386 (mp, -) yrkandena 10–12 samt 2005/06:U387 (kd) yrkande 2.

Övrigt

Motionerna

Små och lätta vapen

I den enskilda motionen 2005/06:Ju304 (m) yrkande 3 efterlyser motionären fortsatt svenskt stöd för framtagandet av internationella instrument inom området märkning och spårning av små och lätta vapen.

I de enskilda motionerna 2005/06:Ju385 (v) yrkande 4 och 2005/06:Ju387 (kd) yrkande 3 anför motionärerna att Sverige fortsatt skall ge stöd åt framtagandet av internationella instrument inom märkning och spårning av små och lätta vapen.

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp, -) yrkande 26 anser att Sverige skall delta aktivt i det internationella samarbete som tar sikte på gemensamma regler för spårning och märkning av lätta vapen.

I kommittémotion 2005/06:U384 (kd) yrkande 3 anser Kristdemokraterna att regeringen skall inkomma till riksdagen med en utredning som kartlägger innehav och försäljning av illegala lätta vapen i Sverige och EU.

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp, -) yrkande 27 anser att Sverige skall verka för god representation av både parlamentariker och enskilda organisationer med kunskap och engagemang i frågor i den FN-delegation som 2006 skall förhandla om lätta vapen.

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp, -) yrkande 29 begär att statistik, export och import av lätta vapen särskilt skall beaktas i översynen av reglerna för svensk vapenexport.

Privata militära företag

Motionärerna bakom partimotion 2005/06:U386 (mp, -) yrkande 30 efterlyser en utredning av förekomsten av privata militära företag, PMF, i svenska affärssamarbeten och militära samarbeten.

Utskottets överväganden

Utskottet anser att hotet från en okontrollerad spridning av lätta vapen (small arms and light weapons, SALW) måste tas på stort allvar. Enligt beräkningar från FN finns 639 miljoner lätta vapen tillgängliga i världen. Dessa vapen är billiga, tämligen enkla att tillverka och använda, de är lätta att bära och lätta att smugla och de har relativt lång livslängd. Runt en halv miljon människor beräknas dö varje år som en följd av våld relaterat till lätta vapen, både i väpnade konflikter och som ett resultat av kriminalitet.

Begreppet små och lätta vapen omfattar i princip handeldvapen, som bärs och avfyras av en person, och lätta vapen som är avsedda att bäras och användas av upp till tre personer. Exempel på den förra kategorin är pistoler och automatkarbiner, exempel på den senare är tunga kulsprutor, granatgevär och bärbara luftvärnsmissiler. Någon vedertagen och allmänt erkänd definition av begreppet har inte kunnat fastställas.

I olika internationella forum pågår ett arbete för att förebygga och bekämpa destabiliserande anhopningar och okontrollerad spridning av små och lätta vapen. Inga andra typer av vapen orsakar mer lidande än dessa som dagligen används i lokala och regionala konflikter, främst i u-länderna. Väpnade konflikter i tredje världen förhindrar ekonomisk och social utveckling.

Utskottet noterar att Sverige bl.a. genom Sida ger bilateralt stöd till projekt som syftar till insamling och förstöring av lätta vapen, kapacitetsuppbyggnad för lagstiftning, gränskontroll m.m.

Utskottet konstaterar även att Sverige fäster stor vikt vid det internationella samarbetet för att kontrollera och begränsa handeln med lätta vapen och för att förbättra säkerheten vid stora lager av vapen och ammunition. Sverige verkar bl.a. för att varje land skall inrätta och genomföra en ansvarsfull exportpolitik med heltäckande lagar och regler. Till de frågor som regeringen särskilt har drivit hör bl.a. internationellt samarbete om märk-

ning och spårning av lätta vapen och kravet på slutanvändarintyg för att tillåta export. Sverige arbetar även för förbättrade system för märkning och spårning av vapen och DDRR.⁶

Utskottet konstaterar vidare att det inom EU finns en samsyn när det gäller att bekämpa en okontrollerad spridning av lätta vapen. Sveriges agerande i FN och andra multilaterala organisationer samordnas med de andra EU-länderna och får därigenom större tyngd. Vid 2001 års FN-konferens om illegal handel med lätta vapen antogs ett handlingsprogram med grundläggande regler om handel med lätta vapen.

Handlingsprogrammet, som nu varit i kraft i fem år, skall bli föremål för en översyn vid en konferens kommande sommar (2006). Förberedelsearbetet inför denna konferens är i full gång, och Sverige deltar aktivt.

Vidare förtjänar att nämnas att Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) har antagit ett dokument om lätta vapen som avser kontroll av tillverkning och export samt regler för märkning, registerhållning, spårning och informationsutbyte, säker förvaring samt överskottsmateriel. I EU finns ett program, antaget 1997 och reviderat 2002, för att förebygga och bekämpa olaglig handel med konventionella vapen. Inom Wassenaararrangemanget (WA)⁷ finns rapporteringsskyldighet rörande handel med dessa vapen.

Utskottet välkomnar också att Internationella parlamentariska församlingen (IPU)⁸ väntas anta en resolution angående små och lätta vapen vid församlingens årsmöte i Nairobi den 7–12 maj 2006.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna *2005/06:Ju304 (m) yrkande 3*, *2005/06:Ju385 (v) yrkande 4*, *2005/06:Ju387 (kd) yrkande 3*, *2005/06:U384 (kd) yrkande 3* samt *2005/06:U386 (mp, –) yrkandena 26, 27, 29 och 30*.

Skrivelsen

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

⁶ DDRR (Demobilization, Disarmament, Reintegration and Rehabilitation), dvs. avväpning, demobilisering, reintegration och rehabilitering av f.d. soldater.

⁷ Wassenaararrangemanget (WA) bildades 1996 som en efterträdare till det multilaterala exportkontrollsamarbete som tidigare hade bedrivits inom ramen för Coordinating Committee on Multilateral Export Controls (COCOM). Syftet med regimens verksamhet är att bidra till regional och internationell säkerhet och stabilitet genom att främja transparens och ett ansvarsfullt agerande rörande överföringar av konventionella vapen och produkter med dubbla användningsområden och därigenom undvika destabiliserande ansamlingar.

⁸ IPU, Interparliamentary Union.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Motiv för produktion och export av krigsmateriel, punkt 1 (mp)

av Lotta Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om motiv för produktion och export av krigsmateriel. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:U10 yrkandena 6 och 7 samt 2005/06:U386 yrkande 14 och avslår motionerna 2005/06:U300 yrkande 1 och 2005/06:U386 yrkandena 5, 6 och 17.

Ställningstagande

Argumentet, som framförs i regeringens skrivelse 2005/06:114 Strategisk exportkontroll 2005, att en internationellt konkurrens- och slagkraftig teknologinivå skulle innebära att vi har bättre möjligheter att påverka det internationella exportkontrollsamarbetet är, menar Miljöpartiet, ytterst märkligt. Vi anser i stället att det är genom att nedrusta och bedriva en strikt export som vi kan utgöra ett föredöme och agera förtroendeingivande.

I skrivelsen anges att ”vi gör idag andra utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar och detta har konsekvenser även för den svenska försvarsindustrin”. Därmed faller, menar man, det gamla argumentet om att ha en inhemsk, av omvärlden oberoende försvarsindustri. Vi menar att även andra argument faller i och med detta.

Det svenska försvaret genomgår för närvarande en stor omrustning, vilket även torde innebära att den svenska produktionen av vapen borde totalt sett minska. Behovet att fortfarande hävda svensk trovärdighet i vår neutralitet genom ett starkt eget försvar har fallit i och med de senare årens omorientering av säkerhetspolitiken, EU-medlemskapet m.m.

Vi menar att ett mål om en långsiktig volymminskning av vapenproduktion och vapenexport därför bör införas, med avveckling som slutmål om 10–15 år.

Värdet på den svenska vapenexporten uppgår till 7,2 miljarder kronor per år. I relation till de största länderna i branschen är detta kanske volymmässigt blygsamt. Men räknat per capita tillhör Sverige de stora vapenexportörerna i världen. Dessutom ökar exporten och går i dag till hela 57 mottagarländer.

Miljöpartiet menar att det är ett mål i sig att begränsa den internationella vapenhandeln, och Sverige bör därför ligga i framkant för att verka för en total minskning av produktion och export av krigsmateriel. De svenska exportstödjande verksamheterna måste av dessa skäl avskaffas.

2. Internationellt samarbete – Europeiska unionen, punkt 3 (kd)

av Holger Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om ökad harmonisering av reglerna för krigsmaterielexport. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:U384 yrkande 12 och avslår motionerna 2005/06:U9 yrkandena 8–10, 2005/06:U10 yrkande 9, 2005/06:U255 yrkande 3, 2005/06:U349 yrkande 26, 2005/06:U384 yrkande 11 och 2005/06:U386 yrkandena 8, 13 och 16.

Ställningstagande

Kristdemokraterna eftersträvar en ökad harmonisering av reglerna för krigsmaterielexport som ett led i att tillföra EU:s utrikespolitik en tydligare moralisk dimension.

3. Handel med krigsmateriel och politiken för global utveckling, punkt 4 (v)

av Alice Åström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om handel med krigsmateriel och politiken för global utveckling. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:U9 yrkande 1 och avslår motionerna 2005/06:U10 yrkande 1, 2005/06:U349 yrkande 28 och 2005/06:U386 yrkande 4.

Ställningstagande

Sveriges krigsmaterielexport sedan 1993

Under det kalla kriget värnade Sverige om sin alliansfrihet och neutralitet. För att vår neutralitet och alliansfrihet skulle bli trovärdig måste Sverige också visa att man var oberoende när det gällde produktionen av krigsmateriel. Men att producera krigsmateriel i små serier avpassade för ett litet land som Sverige var dyrt. För att krigsmaterielproduktionen inte skulle bli för dyr måste man producera stora serier och sälja överskottet på export. Under en lång följd av år höll sig den svenska krigsmaterielexporten på en jämn nivå – i snitt kring 3 miljarder kronor per år.

Efter Sovjetunionens sammanbrott och det kalla krigets slut förändrades Sveriges säkerhetspolitiska situation radikalt – den förbättrades. Någon genomgripande förändring av krigsmaterielproduktionen kunde dock inte märkas. Den höll sig under 1990-talet i genomsnitt kring 3 000 miljoner kronor per år. Den säkerhetspolitiska situationen borde rimligen påverka behovet av krigsmateriel. Något sådant har dock inte inträffat. I stället har den svenska krigsmaterielproduktionen ökat kraftigt. En markant ökning inträffar under 2003. Krigsmaterielproduktionen fördubblas under detta år. Och den har fortsatt att öka kraftigt under de följande åren. År 2005 var krigsmaterielexporten tre gånger så stor som genomsnittet under 1990-talet.

Den svenska krigsmaterielexportens utveckling 1993–2005 i miljoner kronor

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
2 863	3 181	3 313	3 087	3 101	3 514	3 654
2000	2001	2002	2003	2004	2005	
4 371	3 060	3 440	6 479	7 291	8 629	

Det handlar om en kraftig ökning av den svenska krigsmaterielexporten som inleds ett år efter det att USA inledde det s.k. kriget mot terrorismen och tillsammans med sina bundsförvanter, trots avsaknad av FN-beslut, gick in i Afghanistan och sedermera också i Irak.

En krigsmaterielexport större än någonsin

Värdet av de faktiska exportleveranserna av krigsmateriel under 2005 var 8 628 miljoner kronor. Det är en ökning på 18 procent jämfört med föregående år räknat i löpande priser, vilket måste anses vara en anmärkningsvärd ökning – liksom ökningen under året dessförinnan.

I skrivelsen 2005/06:114 påpekar regeringen: ”Exporten svarade för ungefär 55 procent av försvarsindustrins totala fakturerade försäljning av krigsmateriel under året, vilket är en ökning jämfört med 2004 då andelen var 48 procent.” Detta är första gången som exportandelen nått över 50 procent.

Försvarsberedningen skriver i sin rapport En strategi för Sveriges säkerhet (Ds 2006:1) att ”ett enskilt militärt väpnat angrepp i alla dess former direkt riktat mot Sverige bedöms som osannolikt under en överskådlig framtid” (2006, s. 20). Att exporten av krigsmaterial utgör en större del än vad

som motsvarar det svenska försvarets behov, i kombination med Sveriges förändrade säkerhetsläge, visar att den svenska krigsmaterielindustrins verksamhet blivit ett självändamål.

Den störste importören 2005

Den i särklass största krigsmaterielimportören av svensk krigsmateriel är Sydafrika som under 2005 importerar krigsmateriel från Sverige till ett värde av 1,2 miljarder kronor. Att den sydafrikanska importen är så stor beror på att det svenska stödet till apartheidregimen förvandlades efter apartheidpolitikens avskaffande genom en intensiv svensk marknadsföring i en omfattande försäljning av svenska JAS-plan. Försäljningen drevs intensivt av svenska myndigheter i Sydafrika trots de stora behoven av en omfattande återuppbyggnad efter den förstörelse som decennier av rasåtskillnadspolitik åstadkommit av mänskliga resurser och av den sydafrikanska ekonomin som sådan.

Den politik som innebar att man från svensk sida drev fram en så stor import av svenska JAS-plan till Sydafrika torde i dag stå i bjärt kontrast till vad som senare lagts fast när det gäller den svenska utvecklingspolitiken. I den svenska utvecklingspolitiken så som den proklamerats i regeringens proposition Gemensamt ansvar, Sveriges politik för global utveckling (prop. 2002/03:122) fastslår man att det skall finnas samstämmighet när det gäller målinriktningen på olika politikområden och att exempelvis handelspolitiken inte skall strida mot den svenska biståndspolitik. I Sydafrikas fall är det uppenbart att denna kraftiga export av krigsmateriel strider mot den svenska utvecklingspolitiken.

Vänsterpartiet anser att den svenska krigsmaterielexportpolitiken skall överensstämma med den svenska utvecklingspolitiken så som den kommer till uttryck i regeringens proposition 2002/03:122 Gemensamt ansvar, Sveriges politik för global utveckling.

4. Demokrati och de mänskliga rättigheterna, punkt 5 (fp, v, mp)

av Cecilia Wigström (fp), Alice Åström (v), Birgitta Ohlsson (fp) och Lotta Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om demokrati och de mänskliga rättigheterna. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:U251 yrkande 2 och avslår motionerna 2005/06:U9 yrkandena 3 och 7, 2005/06:U10 yrkandena 2–5, 8 och 10, 2005/06:U257, 2005/06:U300 yrkandena 2, 4 och 5, 2005/06:U386 yrkande 7 och 2005/06:Sf251 yrkande 1.

Ställningstagande

Det är betydelsefullt att västländer lär av historien och inte samarbetar med diktaturer som bryter mot mänskliga rättigheter vad gäller exempelvis vapenexport. Istället bör vi understödja de demokratiska krafter som verkar i odemokratiska länder.

Vi menar att ett demokratikriterium i svensk vapenexport bör införas. Ett sådant kriterium skulle innebära att export vägs mot tydliga krav på demokratisk utveckling. Därmed förhindras vapenexport till diktaturer.

5. Samstämmiga regler för import och export av krigsmateriel, punkt 6 (v, mp)

av Alice Åström (v) och Lotta Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om samstämmiga regler för import och export av krigsmateriel. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:U386 yrkande 9.

Ställningstagande

Importen av krigsmateriel omfattas inte av samma slags regelverk som exporten och är inte underställd strikta kriterier i samma utsträckning. Sverige kan således ha ett omfattande militärt samarbete med diktaturer som kränker de mänskliga rättigheterna, samtidigt som det är förbjudet att exportera krigsmateriel till dessa länder.

Exempelvis köpte Sverige under åren 1996-2003 vapen från Vitryssland till ett värde av minst 90 miljoner, vilket torde ha bidragit till att stärka den vitryska diktaturen. Detta går stick i stäv med de svenska utrikespolitiska strävandena att främja mänskliga rättigheter i världen. Vi menar att det således är uppenbart att det krävs ett strikt regelverk med tydliga kriterier även för den svenska krigsmaterielimporten.

6. Export till krigförande länder, punkt 7 (v)

av Alice Åström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om export till krigförande länder. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:U9 yrkande 2 och avslår motion 2005/06:U300 yrkande 3.

Ställningstagande

Exporten till krigförande länder som bryter mot folkrätten

För fyra år sedan (2002) intervenserade USA tillsammans med ett antal allierade länder i Afghanistan. För tre år sedan anföll en ny allians med USA i spetsen Irak. Båda dessa interventioner skedde utan mandat från FN:s säkerhetsråd. Båda dessa militära ingripanden var folkrättsbrott.

När det gäller alliansens ingripande i Afghanistan intog FN:s säkerhetsråd en ståndpunkt som alliansen tolkade som att ingripandet i Afghanistan kunde uppfattas som en akt av självförsvar. Sveriges dåvarande utrikesminister Anna Lindh ansåg dock denna tolkning felaktig. Nu har fyra år gått och USA och dess allierade är fortfarande kvar i Afghanistan. Deras närvaro kan i allt mindre grad motiveras som en akt av självförsvar.

Kriget i Irak motiverades med en serie fabricerade bevis och lögnaktiga påståenden om bl.a. förekomst av massförstörelsevapen och förbindelser med terrornätverket Al-Qaida. Viktig dokumentation som kommit den amerikanska pressen till del visar hur president Bush och premiärminister Blair redan ett år före krigets utbrott diskuterade och planerade hur man skulle provocera fram ett krig med Irak. (Dagens Nyheter, den 28 mars 2006). I alliansens propaganda har man framhållit att målet är att införa demokrati och försvara mänskliga rättigheter i Irak.

Resultatet har blivit en ockupation som inte medfört någon demokratisk utveckling utan övergått i blodigt inbördeskrig samtidigt som de som skulle introducera mänskliga rättigheter på ett flagrant sätt själva brutit mot dem.

De verkliga motiven till kriget var på intet sätt förekomsten av massförstörelsevapen eller terrornätverk och inte heller att man skulle försvara demokrati och mänskliga rättigheter. Krigets verkliga drivkrafter var i stället kapitalistisk girighet, oljetörst och imperialistisk makthunger. Sverige exporterar krigsmateriel till 16 av de stater som deltar i Irakkriget, trots att det i svenska riktlinjer står att läsa:

”Tillstånd till utförsel av krigsmateriel för strid eller annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel för strid eller övrig krigsmateriel, bör inte beviljas om det avser stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej, stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller stat som har inre väpnade oroligheter”.

Det torde inte råda någon tvekan om att president Bushs förklaring att kriget var slut någon månad efter det att Irakkrigets inletts inte var något annat än önsketänkande. USA-alliansens ockupation övergick snabbt i ett krig som fortfarande pågår och förvärras.

Av de länder som ingår i alliansen och har trupper i Irak exporterar Sverige krigsmateriel till 16 länder. Tillsammans uppgår värdet av den svenska krigsmaterielexporten till dessa länder till 2 557,7 miljoner kronor och utgör 29,6 procent av Sveriges totala krigsmaterielexport.

Krigsmaterielexporten i miljoner kronor till länder som är medlemmar i USA-alliansen med trupper i Irak

Förenta staterna	747,3
Nederländerna	578,6
Australien	380,8
Storbritannien	353,4
Italien	219,4
Japan	126,9
Danmark	91,1
Tjeckien	50,9
Övriga (8 länder)	9,3
Summa	2 557,7

Vänsterpartiet menar att Sverige måste avveckla sin krigsmaterielexport till de länder som ingår i den allians som angrep Irak, eftersom dessa länder dels brutit mot folkrätten, dels för att de därefter fortsatt att föra krig i Irak, vilket rimligen inte kan betyda något annat än att krigsmaterielexport till dessa länder strider mot de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport.

7. En ny krigsmaterielutredning, punkt 8 (v)

av Alice Åström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om en ny krigsmaterielutredning. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:U9 yrkandena 5 och 6.

Ställningstagande

Ett regelverk lätt att kringgå

Hur kommer det sig att Sverige kan bryta mot sitt eget regelverk när det gäller export av krigsmateriel till krigförande länder och konflikthärdar samt länder där det förekommer brott mot mänskliga rättigheter?

En av orsakerna till detta är att grunden för dessa två viktiga stadganden (om att inte exportera krigsmateriel till krigförande länder, konflikthärdar och länder där det begås brott mot mänskliga rättigheter) är att i de svenska riktlinjerna ingår en inledande paragraf som anses överordnad och gör alla andra stadganden betydelselösa.

De svenska riktlinjerna för krigsmaterielexporten inleds med att tillstånd till utförsel av krigsmateriel, eller annan samverkan med någon i utlandet avseende krigsmateriel, bör medges endast om sådan utförsel eller samverkan.

1. bedöms erforderliga för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, samt.
2. inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Genom att tolka denna del av riktlinjerna som överordnad allt annat som sägs i riktlinjerna hamnar de demokratiska och mänskliga rättigheterna i skymundan. Den svenska försvarspolitikens anses överordnad den världssomspännande kampen för demokrati och mänskliga rättigheter. Ett sådant synsätt kan få förödande konsekvenser.

Näringspolitik eller utrikes- och säkerhetspolitik

Det är uppenbart att det regelverk som Sverige har när det gäller exporten av krigsmateriel inte fungerar. Krigsmateriel exporteras till krigförande länder som bryter mot folkrätten, man exporterar till konflikthårdar och till stater som bryter mot mänskliga rättigheter.

År 2005 presenterade Krigsmaterielutredningen (KRUT) Reformat utredning för handel med försvarsmateriel (SOU 2005:9) som förespråkade en fullständig omläggning av den svenska krigsmaterielexporten. Vänsterpartiet levererade kritik mot KRUT:s slutsatser i en motion (2004/05:U15) i samband med 2005 års regeringsskrivelse om krigsmaterielexporten (skr. 2004/05:114). Utredningen fick också häftig kritik av en rad fredsorganisationer.

Utredningen föreslog att den svenska krigsmaterielexporten inte längre skulle vägledas av och styras utifrån försvarspolitiska utgångspunkter utan utifrån näringspolitiska. Det framgick tydligt att aspekter som fanns med i det tidigare regelverket såsom olämpligheten i att exportera krigsmateriel till krigförande länder, konflikthårdar och stater där det förekom brott mot mänskliga rättigheter tilldelades ringa betydelse i KRUT.

Utredningen tillsattes i avsikt att bringa praxis i överensstämmelse med avsikterna i det ursprungliga regelverket. Praxis har under en lång tid avlägsnat sig från avsikterna i det ursprungliga regelverket vilka var att förhindra krigsmaterielexport till krigförande, konflikthårdar och stater där MR-brott begås. Men utredningens slutsatser gick i rakt motsatt riktning.

Vänsterpartiet föreslår att regeringen tillsätter en ny utredning om den svenska krigsmaterielexporten som har till uppgift att söka utveckla restriktionerna så att möjligheterna att exportera krigsmateriel till krigförande, internationella konflikthårdar och stater där MR-brott begås upphör. Detta vill vi att riksdagen skall ge regeringen till känna.

KRUT:s förslag att mjuka upp de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport och låta näringspolitiska utgångspunkter vara vägledande kan få förödande konsekvenser av annan art som inte framgår av utredningen.

Om krigsmaterielexporten skall betraktas som en i första hand näringspolitisk fråga bör rimligen krigsmaterielexportfrågorna överföras till att behandlas av riksdagens näringsutskott och inte av utrikesutskottet. De säkerhetspolitiska aspekterna på krigsmaterielexporten skulle bli av under-

ordnad betydelse och sannolikt inte tillräckligt belysta. I känsliga internationella situationer skulle en otillräcklig belysning av utrikes- och säkerhetspolitiska aspekter på den svenska krigsmaterielexporten kunna få allvarliga konsekvenser.

Vänsterpartiet föreslår en ny utredning om den svenska krigsmaterielexporten som i stället för att betona de näringspolitiska aspekterna betonar vikten av en restriktiv krigsmaterielexport, MR-perspektiv och internationella säkerhetspolitiska aspekter.

8. Bedömningen av vissa enskilda länder, punkt 9 (fp, mp)

av Cecilia Wigström (fp), Birgitta Ohlsson (fp) och Lotta Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om bedömningen av enskilda länder. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:U214 yrkande 4 och avslår motionerna 2005/06:U5 yrkande 9, 2005/06:U9 yrkande 4 och 2005/06:U274 yrkande 2.

Ställningstagande

Sverige har under ett antal års tid importerat krigsmateriel från diktaturen Vitryssland. Enligt SCB importerades krigsmateriel från Vitryssland för ca 300 000 kr så sent som november 2005. Beloppet är dock oväsentligt.

Genom importen finansierar Sverige president Lukasjenkos regim, trots att förtrycket i Vitryssland under hela denna period ökat. Sverige skänker legitimitet åt den hemlighetsfulla och ansvarslösa vitryska vapenhandeln. På listan över länder som på senare år köpt vitrysk krigsmateriel återfinns länder som Nordkorea, Iran, Irak, Sudan och Angola.

Rapporter gör också gällande att terroristgrupper försetts med vapen från landet. Sveriges vapenimport från Vitryssland går stick i stäv med vår utrikespolitiska målsättning att främja mänskliga rättigheter. Det innebär ett svek mot den vitryska demokratiörelsen som ser sin kamp motverkas av Sveriges agerande.

9. Israel, punkt 10 (v, mp)

av Alice Åström (v) och Lotta Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om Israel. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:U311 yrkande 10, 2005/06:U370 yrkandena 9 och 10 samt 2005/06:U386 yrkandena 10 och 11 samt avslår motion 2005/06:U374 yrkande 6.

Ställningstagande

Det finns ett utvecklat vapensamarbete med Israel, som är en av de i särklass största vapenexportörerna, nämligen den femte i världen. Även vapenimport i större omfattning sker från Israel till vårt land. Detta ser vi som ett aktivt stöd till den israeliska ockupationsmaktens krig gentemot civila grannar utan armé.

Därför menar vi att alla typer av militärt samarbete, import eller export av krigsmateriel, utplacering av militärattachéer samt forskningsmässigt eller kommersiellt militärutbyte med Israel, måste anses vara otillständiga och upphöra. Sverige bör dessutom arbeta för att EU inför ett vapenembargo mot Israel.

10. Kina, punkt 11 (fp, kd, mp)

av Cecilia Wigström (fp), Holger Gustafsson (kd), Birgitta Ohlsson (fp) och Lotta Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om Kina. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:U387 yrkande 2 och avslår motionerna 2005/06:U7 yrkande 1, 2005/06:U230, 2005/06:U286 yrkandena 1 och 12 samt 2005/06:U386 yrkande 12.

Ställningstagande

Det har i alltför många viktiga lägen funnits en tendens till undfallenhet och anpassningspolitik gentemot Kina från både Sveriges regering och vissa av EU:s medlemsstater.

Ett samtida exempel på denna undfallenhet var planerna på att häva EU:s vapenembargo mot Kina. Den socialdemokratiska regeringen valde att gå på EU-linjen. Vi hade en annan uppfattning när frågan hamnade på riksdagens bord. Att häva EU:s vapenembargo är otänkbart för oss så länge Kina inte tydligt bidrar till en stabil utveckling för och en förtroendeskapande relation mellan Kina och dess grannar.

Vi anser att vapenembargot mot Kina skall utvärderas i perspektivet ökad stabil utveckling för fred och förtroendeskapande relation mellan Kina och dess grannar.

Särskilt yttrande

Motiv för produktion och export av krigsmateriel (v, mp)

Alice Åström (v) och Lotta Hedström (mp) anför:

För cirka ett år sedan lades Krigsmaterielutredningen (KRUT) fram. I denna utredning öppnas det bland annat upp för att sälja vapen till krigförande länder. Det nuvarande formella kravet om att inte sälja vapen till stater som kränker de mänskliga rättigheterna skall dessutom luckras upp, enligt utredningen.

Hela ansatsen i utredningen innebär en brytning med en restriktiv politik för vapenexport. I stället ges näringspolitiska och exportfrämjande hänsyn företräde, varvid termen ”materielspecifika” krav avser denna omsvängning från länderhänsyn till lönsamhet.

Vi anser att de gamla, ännu rådande skrivningarna, om att export av krigsmateriel inte ska vara ”materielspecifik” och inte får ske av näringspolitiska skäl, måste bestå och snarare tillämpas än mer restriktivt.

I den kommande propositionen med anledning av denna utredning får ej den restriktiva hållning som i princip präglat svensk vapenhandel frångås, och det bör även råda ett fortsatt mottagarlandsfokus.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2005/06:114 Strategisk exportkontroll 2005 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.

Följdmotioner

2005/06:U9 av Alice Åström m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den svenska krigsmaterielexportpolitiken bringas i överensstämmelse med den svenska utvecklingspolitiken såsom den kommer till uttryck i regeringens proposition 2002/03:122 Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall avveckla sin krigsmaterielexport till de länder som ingår i den allians som angrep Irak, eftersom dessa länder dels brutit mot folkrätten, dels för att de därefter fortsatt att föra krig i Irak, vilket rimligen inte kan betyda något annat än att krigsmaterielexport till dessa länder strider mot de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige avvecklar sin krigsmaterielexport till stater där brott mot mänskliga rättigheter begås.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige avvecklar sin krigsmaterielexport till Indien och Pakistan, då spänningarna mellan dessa båda stater utgör en internationell konflikt som kan övergå i väpnad konflikt.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen tillsätter en ny utredning om den svenska krigsmaterielexporten som har till uppgift att söka utveckla restriktionerna så att möjligheterna att exportera krigsmateriel till länder i väpnad konflikt och stater som begår brott mot mänskliga rättigheter upphör.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen tillsätter en ny utredning om den svenska krigsmaterielexporten som i stället för att betona de näringspolitiska aspekterna lägger tonvikten vid MR-perspektiv och internationella säkerhetspolitiska aspekter.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det i direktiven till en ny utredning av krigsmaterielexporten skall ingå ett demokratikriterium när det gäller restriktionerna för den svenska krigsmaterielexporten.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bestämmelserna för följdleveranser för svensk krigsmaterieexport bör bli mer restriktiva och att en tidsgräns för dessa måste sättas för hur länge dessa kan pågå utan förnyad prövning.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i EU bör verka för ökad restriktivitet när det gäller följdleveranser av krigsmateriel.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för att EU:s uppförandekod också omvandlas från en rekommendation till ett för medlemsländerna bindande dokument.

2005/06:U10 av Lotta Hedström (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att i den årliga redogörelsen för exportkontrollen ange hur målen för global utveckling (PGU) påverkats och följts upp.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att inte tillåta export av krigsmateriel från Sverige till diktaturer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att det skall utvecklas tydliga mänskliga rättighetskriterier för vapenexporten.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att fattigdomsutvecklingen skall vägas in i vapenexportbeslut.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att riksdagens riktlinjer skall gälla lika för alla stater.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att kräva ett nytt mål om en gradvis minskande vapenexportvolym.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att svenskt officiellt exportstöd till krigsmateriel avskaffas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att regeringen inte skall göra avsteg från land-specifitet till förmån för materielspecifika krav såsom lades fram i Krigsmaterielutredningen.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att regeringen skall verka för en entydig och restriktiv tolkning av EU:s uppförandekod.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en årlig hearing med Exportkontrollrådet och ISP.

Motion väckt med anledning av skr. 2005/06:57

2005/06:U5 av Lotta Hedström (mp):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att upphöra med krigsmaterielleveranser till Indien och Pakistan samt att förmå EU att anamma samma politik.

Motion väckt med anledning av skr. 2005/06:85

2005/06:U7 av Ulf Holm m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om vapenembargot mot Kina.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005

2005/06:Ju304 av Karin Enström (m):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fortsatt svenskt stöd för framtagandet av internationella instrument inom området märkning och spårning av små och lätta vapen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stödja en juridiskt bindande global konvention rörande vapenöverföringar i den riktning som anges av ramverksfördraget rörande internationella vapenöverföringar, "Arms Trade Treaty".

2005/06:Ju385 av Berit Jóhannesson m.fl. (v):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fortsatt svenskt stöd för framtagandet av internationella instrument inom märkning och spårning av små och lätta vapen.

2005/06:Ju387 av Erling Wälivaara (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fortsatt svenskt stöd för framtagandet av internationella instrument inom märkning och spårning av små och lätta vapen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stödja en juridiskt bindande global konvention rörande vapenöverföringar i den riktning som anges i ramverksfördraget rörande internationella vapenöverföringar, "Arms Trade Treaty".

2005/06:Ju423 av Håkan Juholt (s):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stödja en juridiskt bindande global konvention rörande vapenöverföringar i den riktning som anges i ramverksfördraget rörande internationella vapenöverföringar, "Arms Trade Treaty".

2005/06:U214 av Cecilia Wigström m.fl. (fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om svensk krigsmaterielimport från Vitryssland.

2005/06:U230 av Sten Tolgfors (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bristerna i regeringens hantering av EU:s vapenexportembargo mot Folkrepubliken Kina.

2005/06:U251 av Cecilia Wigström m.fl. (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa ett demokratikriterium vid vapenexport.

2005/06:U255 av Gunilla Carlsson i Tyresö m.fl. (m):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU:s uppförandekod kring vapenexport bör skärpas.

2005/06:U257 av Torsten Lindström (kd):

Riksdagen begär att regeringen snarast skall återkomma med förslag avseende ändring i lagen om krigsmateriel så att kriterier avseende bl.a. upprätthållande av demokrati och mänskliga rättigheter fordras av land som säljer vapen till Sverige.

2005/06:U274 av Torsten Lindström och Annelie Enochson (båda kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vapenhandeln mellan Sverige och Vitryssland snarast måste upphöra.

2005/06:U286 av Cecilia Wigström m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inte häva EU:s vapenembargo mot Folkrepubliken Kina.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU och USA skall utforma en gemensam Kina-politik.

2005/06:U300 av Luciano Astudillo (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att de svenska reglerna för vapenhandel skall kännetecknas av ett grundläggande förbud.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att i de svenska reglerna för vapenhandel måste nya verkningfulla kriterier som villkorar demokrati och utveckling upprättas och inlemmas i regelverket.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att de svenska regler för vapenhandel som förbjuder vapenhandel med länder i konflikt och krig måste skärpas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att svenska regler för vapenhandel som förbjuder vapenhandel med länder som bryter mot mänskliga rättigheter måste skärpas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att svenska regler för vapenhandel skall ta hänsyn till vad som i övrigt anförs i motionen.

2005/06:U311 av Lars Ohly m.fl. (v):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla typer av militärt samarbete oavsett om det handlar om import eller export eller annat utbyte av krigsmateriel med Israel måste upphöra.

2005/06:U349 av Göran Högglund m.fl. (kd):

26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad harmonisering av regler för krigsmaterielexport.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svensk vapenexport inte får strida mot politik för global utveckling (PGU).

2005/06:U370 av Yvonne Ruwaida m.fl. (mp):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige skall upphöra med vapenhandel med Israel och med all form av militärt samarbete mellan Sverige och Israel.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige verkar för att EU inför vapenembargo mot Israel.

2005/06:U374 av Pär Axel Sahlberg m.fl. (s):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör minimera sin import av vapen från och sitt försvarspolitiska samarbete med Israel så länge konflikten pågår och att den svenska regeringens beslut om en militärattaché vid vår ambassad i Tel Aviv bör rivras upp.

2005/06:U384 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen till riksdagen skall inkomma med en utredning som kartlägger innehav och försäljning av illegala lätta vapen i Sverige och EU.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall delta i ett frivilligt och vidgat europeiskt försvarsmaterielsamarbete tillsammans med USA och andra länder utanför Europa.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en harmonisering av reglerna för krigsmaterielexport som ett led i att tillföra EU:s utrikespolitik en tydligare etisk-moralisk dimension.

2005/06:U386 av Peter Eriksson m.fl. (mp, –):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringens årliga skrivelse om krigsmaterielexporten i fortsättningen bör innehålla en bedömning av i vilken grad denna stämmer överens med de överordnade målen när det gäller samstämmigheten mellan olika politikområden i Sveriges politik för global utveckling, liksom att i regeringens kommande skrivelser redovisa hur krigsmaterielexporten stämmer överens med de överordnade, globala målen om fattigdomsbekämpning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det generella förbudet även fortsättningsvis måste utgöra den grundläggande förutsättningen för krigsmaterielexporten.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att närings- och sysselsättningspolitiska argument för en krigsmaterielexport avvisas.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU bör driva en politik mot s.k. materielspecifik krigsmaterielexport till stater där brott mot mänskliga rättigheter begås och att ett demokratikriterium måste införas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige även i EU driver en politik om ökad restriktivitet när det gäller följdleveranser av krigsmateriel och för hur lång tid dessa kan fortgå.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att justera de existerande svenska reglerna kring krigsmaterielexport så att reglerna för import är samstämmiga och likalydande med exportkontrollen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla typer av militärt samarbete oavsett om det handlar om import eller export eller annat utbyte av krigsmateriel till Israel skall upphöra.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör arbeta för att EU inför ett vapenembargo mot Israel.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige arbetar för att EU fortsätter upprätthålla vapenembargot mot Kina.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i EU arbetar för att EU:s s.k. uppförandekod när det gäller krigsmaterielexporten dels blir restriktiv, dels får status av ett för medlemsländerna bindande dokument i stället för som nu endast vara en rekommendation.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svenskt statligt exportstöd till krigsmateriel avskaffas.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör ta initiativ i FN till en konferens om ett internationellt fördrag om restriktioner i vapenproduktion och vapenhandel.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avveckla engagemanget i Western European Armament Group (WEAG) samt i sexnationersinitiativet för krigsmaterielproducenter.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ingen typ av produktutveckling av minor får ske inom ramen för svensk vapenproduktion eller forskning.

26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att aktivt delta i de internationella samarbeten som tar sikte på gemensamma regler för spårning och märkning av lätta vapen.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för god representation av både parlamentariker och enskilda organisationer med kunskap och engagemang i frågor i den FN-delegation som 2006 skall förhandla om lätta vapen.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i översynen av reglerna för svensk vapenexport särskilt beakta statistik, export och import av lätta vapen.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning av förekomsten av privata militära företag, PMF, i svenska affärssamarbeten och militära samarbeten.

2005/06:U387 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vapenembargot mot Kina skall utvärderas i perspektivet ökad stabil utveckling för fred och förtroendeskapande relation mellan Kina och dess grannar.

2005/06:Sf251 av Lars Ohly m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett omedelbart stopp för svensk vapenexport till länder där grova kränkningar av mänskliga rättigheter äger rum.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett svenskt initiativ i FN till en konferens för att påbörja arbetet med ett internationellt fördrag om restriktioner i vapenexport och vapenhandel.